

УДК 3.1632:-049.5

Г. Ю. Васильєв, кандидат філософських наук, доцент

ПІДТРИМКА МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ — ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ЛЮДСТВА

Розкрито головні аспекти сучасної міжнародної безпеки з урахуванням глобальних процесів, які відбуваються на світовій арені. Проаналізовано сутність поняття «міжнародна безпека». Зроблено висновок про те, що Україна знаходиться в надзвичайно складному політичному і економічному становищі, на яке впливають більш розвинені країни та політичні об'єднання. Охарактеризовано найпоширеніші конкретні моделі міжнародної безпеки, які стали результатом багаторічної роботи вчених-міжнародників.

Ключові слова: міжнародна безпека, геополітика, колективна безпека, геостратегічний регіон, державна територія.

Актуальність проблеми. В сучасному світі відбуваються радикальні зміни. Головною тенденцією світового розвитку стала глобалізація, спричинена технологічними змінами. З одного боку, зростає взаємозалежність країн та регіонів, а з другого — посилюється розрив між багатими та бідними державами, загострюються соціально-економічні, соціально-політичні, етнокультурні суперечності усередині країн. Тому підтримання міжнародної безпеки потребує нових підходів, нового рівня міждержавної взаємодії. У такій ситуації перебуває Україна, що зумовлює необхідність дослідження та втілення у життя науково обґрунтованої системи безпеки.

Мета статті — аналіз сучасного стану міжнародної безпеки як однієї з глобальних проблем людства, дослідження категорії «міжнародна безпека», що дає можливість визначити роль України у цьому процесі.

Вклад основного матеріалу. Міжнародна безпека розглядалася в теорії та практиці міжнародних відносин як відсутність безпосередньої військової загрози [4–7]. У такому традиційному розумінні міжнародної безпеки можна окреслити два моменти, які взаємовиключають один одного. Перший — пов'язаний із фізичним виживанням держави та її правом і можливістю відчувати себе у міжнародній системі, спираючись перш за все на свій суверенітет. На практиці це стимулює сильну державу до порушення колективної безпеки на користь своїх інтересів. Другий — гарантована підтримка миру у відносинах між державами в межах політичного простору. При цьому не ставиться питання про те, на якій об'єктивній основі, крім прагнення учасників, підтримуватиметься мир, та як він може бути гарантованим протягом тривалого часу.

У світі безперервних війн декілька років перепочинку здаються щастям, а довгостроковий мир — недосяжною мрією. Зараз перед світовим товариством стоять нові завдання, без ефективного вирішення яких міжнародна безпека не буде стабільною та довгостроковою. Одне з найглобальніших — запобігання розповсюдженню зброї масового ураження. У зв'язку з цим особливу увагу привертають так звані порогові держави, в яких є можливості для створення ядерної зброї. Якщо це відбудеться, то буде порушений баланс сил на регіональному, а можливо, й на глобальному рівнях [5].

Актуальною проблемою є боротьба з міжнародним тероризмом, оскільки наслідки терористичних актів на атомних електростанціях, хімічних підприємствах та подібних об'єктах можуть привести до катастроф.

У сучасному світі все більшого значення набувають економічні та інформаційні аспекти забезпечення безпеки. Економічна криза в умовах глобалізації світової економіки може в лічені години дестабілізувати народне господарство країн, розташованих одна від одної за тисячі кілометрів. Важко уявити собі й можливі наслідки порушення функціонування інформаційних мереж, бо інформація — важливий економічний, політичний та соціальний ресурс. Нерозв'язані глобальні проблеми сучасності — екологічна, енергетична, продовольча — також наповнюють новим змістом поняття міжнародної безпеки.

Змінилися й суспільно-політичні умови, в яких повинні вирішуватися принципово нові завдання в системі міжнародних відносин у цілому та у сфері міжнародної безпеки. Якщо раніше у будь-якої держави були дві чітко розмежовані галузі діяльності — внутрішня та зовнішня, а безпека забезпечувалася різними засобами, то у ХХІ ст. ця грань розмита.

Раніше держава, яка досягла внутрішньої стабільності, була впевнена, що може постояти за себе і на світовій арені. У наш час міжнародна сфера, сучасна інформаційна діяльність можуть зламати будь-яку внутрішню стабільну державу, навіть не виказуючи зовнішньої агресії (наприклад, у разі світової ядерної катастрофи можуть бути знищені десятки нейтральних країн). З другого боку, міжнародна сфера може стати надійним фактором внутрішньої безпеки держави.

Міжнародні відносини поки що більшою мірою розв'язують проблеми, які виникли у людства в історичному минулому, ніж прокладають шляхи в майбутнє. Сьогодні закладаються основи міжнародної безпеки. Наявність міжнародної безпеки визначатиметься не відсутністю війн та збройних конфліктів, не збереженням статусів-кво, не підтриманням військово-стратегічної рівноваги, а здатністю світового товариства передбачати та своєчасно розв'язувати проблеми, що виникають.

Поняття «міжнародна безпека» має певну історію формулювання та розвитку. У найзагальнішому вигляді розуміння міжнародної безпеки було сформульовано під час створення Організації Об'єднаних Націй, у першій статті Статуту цієї організації, де визначено її головне завдання: «І. Підтримувати міжнародний мир і безпеку та з цією метою вживати ефективних колективних заходів для запобігання і усунення загрози миру та придушення актів агресії або інших порушень миру і проводити мирними засобами згідно з принципами справедливості та міжнародного права, улагоджувати чи розв'язувати міжнародні спори або ситуації, які можуть призвести до порушення миру».

Широке використання поняття «безпека» одержало у США наприкінці 1940-х — на початку 1950-х років, коли цим терміном стали визначати комплексну сферу військово-громадських досліджень стратегії, технологій, контролю над озброєнням в умовах «холодної війни», коли проблема військового протистояння, особливо у новому ядерному вимірі, перетворилася на домінуючу сферу міжнародних відносин. Навчальні курси з міжнародної безпеки стали невід'ємною частиною університетських програм, а сама тематика перетворилася на центральний предмет досліджень великої кількості науково-дослідних центрів [3; 6; 8; 10].

Ще однією галуззю, яка охоплюється широким поняттям «безпека», була діяльність стосовно мобілізації військового, економічного, ідеологічного та інших ресурсів держави та суспільства в умовах військово-політичного протистояння в роки «холодної війни». Цю мету переслідувала радикальна реформа органів державної влади, яку провели США відповідно до Закону про національну безпеку 1947 р., згідно з яким були створені Міністерство оборони, ЦРУ, управління з мобілізації матеріальних та людських ресурсів, а також вищий військово-політичний орган — Рада національної безпеки. Раніше поняття «безпека» було прийняте в структурах НАТО, перетворилося на предмет «високої політики», головний об'єкт досліджень міжнародних відносин в Європі та інших частинах світу.

Термін «безпека» поступово входив у радянський військовий та політичний словники, під час інтенсифікації контактів, перш за все контролю над озброєнням, а потім під час залучення СРСР до обговорення певних проблем в рамках підготовки, проведення та реалізації рішень Ради безпеки і співробітництва в Європі. Уведення цього поняття у науковий та практичний обіг в СРСР, як це було в інших випадках, наприклад спочатку обговорення таких категорій, як «політична наука», «теорія міжнародних відносин» та ін., розпочиналося під прикриттям його критики. Повну легітимність воно одержало після 1985 р., під час перебудови, а потім — після розпаду СРСР, під час розроблення концепцій національної безпеки у незалежних країнах

пострадянського простору, з'явилися наукові публікації з проблем національної та міжнародної безпеки [13].

На сьогодні сфера міжнародної та національної безпеки є однією з ключових галузей діяльності будь-якої держави, предметом внутрішньополітичної боротьби, уваги громадянського суспільства, наукових досліджень. Це в свою чергу потребує обміркованого підходу до проблем національної та міжнародної безпеки з боку не тільки фахівців, а й найбільш широкого кола громадян. Завдяки цьому проблеми національної та міжнародної безпеки стали частиною освітньої програми університетів.

Отже, міжнародна безпека — це система міжнародних відносин, заснована на додержанні усіма країнами загально визнаних принципів та норм міжнародного права, що виключає вирішення спірних питань та розбіжностей між ними за допомогою сили або погрози.

Принципи міжнародної безпеки передбачають:

- утвердження мирного співіснування як універсального принципу міждержавних відносин;
- забезпечення рівної безпеки для всіх держав;
- створення дієвих гарантій у військовій, політичній, економічній та гуманітарній сферах;
- недопущення гонки озброєнь у космосі, припинення всіх випробувань ядерної зброї та її повна ліквідація;
- безумовна повага суверенних прав кожного народу;
- справедливе політичне врегулювання міжнародної кризи та регіональних конфліктів;
- зміцнення довіри між державами;
- вироблення ефективних методів запобігання міжнародному тероризму;
- викорінення геноциду, апартеїду, проповіді фашизму;
- виключення з міжнародної практики всіх форм дискримінації, відмова від економічних блокад та санкцій (без рекомендацій світового товариства);
- встановлення нового економічного порядку, який забезпечує рівну економічну безпеку всіх держав.

Головними способами забезпечення міжнародної безпеки є:

- двосторонні договори про забезпечення взаємної безпеки між зацікавленими країнами;
- об'єднання держав в багатосторонні союзи;
- створення та участь у всесвітніх міжнародних організаціях, регіональних інститутах та структурах для підтримання міжнародної безпеки;
- демілітаризація, демократизація та гуманізація міжнародного політичного порядку, встановлення верховенства права в міжнародних відносинах.

Залежно від масштабів проявів розрізняють: 1) національний; 2) регіональний; 3) глобальний рівні міжнародної безпеки.

Для більш чіткого розуміння міжнародної безпеки треба розглянути найважливіші просторові категорії геополітичної теорії, такі як державна територія; геостратегічні та геополітичні регіони; світовий геополітичний простір.

Державна територія — це частина земної кулі, на якій здійснює суверенітет певна держава. Це означає, що державна влада в межах своєї території має верховенство і не залежить від інших сил та обставин. Однак таке уявлення слід віднести до ідеальної, існуючої в теорії моделі. На практиці державний суверенітет має певні обмеження, які накладають на нього взаємодії країни з іншими суб'єктами міжнародних відносин. Ці обмеження пов'язані з обов'язками, які беруть на себе держави при укладанні міжнародних договорів, через вступ у міжнародні організації.

Розмір території, яку займає та чи інша держава на планеті, є одним із найважливіших показників, що визначає місце країни в ієрархії міжнародних відносин, її політику на світовій арені та національні геополітичні інтереси. Розмір сухопутної території під час визначення геополітичного потенціалу держави завжди сполучений з чисельністю населення. Загальна сума державних територій всіх країн світу разом з міжнародними протоками, відкритими морями та Антарктидою складає світовий геополітичний простір. Він поділений на регіони.

Геостратегічний регіон утворюється навколо держави або групи держав, які відіграють ключову роль у світовій політиці та являють собою більший простір, в який, крім території регіонотворюючих країн, входять зони їх контролю та впливу. Кількість подібних регіонів зазвичай вкрай обмежена, вони займають великий простір та визначають розташування центрів сили у світовому товаристві. Ці регіони створені з геополітичних просторів меншого розміру, які називають геополітичними регіонами.

Геополітичний регіон — це частина геостратегічного регіону, яка відрізняється більш тісними і стійкими політичними, економічними та культурними зв'язками. Геополітичний регіон більш обмежений та контактний, ніж геостратегічний.

Для більш докладної характеристики поглядів науковців-міжнародників слід розглянути ті конкретні моделі міжнародної безпеки, які були запропоновані під час наукових досліджень. Моделювання можливе на засадах різних підходів та критеріїв. Розглянемо два типи моделей. Перший тип включає чотири моделі, другий — три [11].

До першого типу належать моделі міжнародної безпеки, побудовані залежно від кількості суб'єктів системи безпеки.

1. Однополярна система безпеки.

Після розпаду СРСР США залишилися однією наддержавою, яка, на думку прихильників цієї моделі, несе на собі вантаж світового лідера, забезпечує демократію в світі.

Однополярна модель передбачає посилення системи військово-політичних союзів, де провідною країною є США. Так, НАТО має забезпечувати стабільність у трансатлантичній підсистемі міжнародних відносин, гармонізувати відносини між США та європейськими державами у стратегічній сфері, забезпечувати американську військову присутність в Європі та гарантувати недопущення конфліктів на цьому континенті. Членство у НАТО слугує свого роду індикатором належності до західної, «демократичної» цивілізації. Ті ж країни, які не є членами НАТО та не мають шансів увійти в цю організацію, відносяться до «чужинців», навіть до ворогів.

Треба підкреслити, що однополярна модель міжнародної безпеки не бездоганна, навіть деякі вчені США вказують на те, що США не мають необхідних ресурсів для виконання функцій світового лідера. Американська суспільна думка досить стримано ставиться до лідерства США та визнає, що подібна роль потребує суттєвих фінансових витрат.

Інші центри сили — ЄС, Японія, Китай — також висловлюють своє неприйняття американського лідерства (у відкритій або завуальованій формі). Крім того, головний інструмент здійснення американського лідерства — військово-політичні альянси — погано пристосований для розв'язання сучасних проблем.

2. «Концерт держав».

Деякі фахівці пропонують як найкращу модель міжнародної безпеки союз декількох великих держав, котрі могли б узяти на себе відповідальність як за підтримання стабільності у світі, так і за попередження, запобігання та регулювання локальних конфліктів. Позитивний аспект цієї моделі полягає у кращій керованості та ефективності, оскільки в рамках такого об'єднання простіше знаходити розуміння та ухвалювати рішення, ніж в організаціях, які налічують десятки країн.

Треба сказати, що вчені висловлюють різні думки з приводу складу такого об'єднання. Одні вважають, що необхідно сформувати цей союз на базі «вісімки» найбільш розвинених країн, інші наполягають на безумовній участі Китаю та Індії.

Критики цієї моделі вказують на дискримінаційне ставлення до малих та середніх держав. Система безпеки, створена на засадах диктату декількох розвинених країн, не буде легітимною і не матиме підтримки більшої кількості світового співтовариства. Ефективність такої моделі також може бути

підірвана змаганням між великими країнами або виходом із союзу одного чи декількох членів.

3. Багатополярна модель.

Деякі дослідники, котрі за своїми переконаннями належать до реалістів, вважають, що у період після закінчення «холодної війни» дійсно склалася не одно-, а багатополярна система міжнародних відносин.

Лідерство США багато у чому є міфічним, ілюзорним, оскільки такі актори, як ЄС, Японія, Китай, Росія, Індія, визнають силу США, але проводять свій курс у міжнародних справах, котрий не збігається з американськими інтересами. Зростанню впливу цих країн та інших центрів сприяють факти, пов'язані з тим, що змінилася природа сили у міжнародних відносинах. На передній план виходять не військові, а економічні, науково-технічні, інформаційні та культурні складові цього феномену, а за цими показниками США не завжди є лідером. Так, за економічним та науково-технічним показниками потенціали ЄС, Японії відносно однакові з США. Китай здійснює широкомасштабну програму модернізації своїх збройних сил; за оцінками фахівців, у 2020 р. він стане однією з провідних військових країн світу.

Опоненти багатополярності підкреслюють, що подібна модель не надасть стабільності у міжнародних відносинах, оскільки вона виходить з уявлення системи міжнародних відносин як постійної конкуренції між «центрами сили». Це приводитиме до конфліктів та постійного перерозподілу сфер впливу [4].

4. Глобальна (універсальна модель).

Прихильники цієї концепції пропонують тезу про те, що міжнародна безпека може бути дієвою тільки на глобальному рівні, коли всі актори світового товариства беруть участь в її створенні. За однією з версій, формування цієї моделі можливе тільки тоді, коли всі країни та народи підтримають мінімум загальнолюдських цінностей і виникне глобальне громадянське суспільство з єдиною системою керування. Менш радикальні варіанти цієї концепції зводяться до того, що подібна модель може бути результатом поступової еволюції існуючої системи режимів міжнародної безпеки та організацій під керівництвом ООН.

Супротивники такої моделі критикують її за «романтизм», «нереалістичність», відсутність механізму створення подібної системи безпеки.

Інший напрям включає три моделі: колективну, загальну та кооперативну.

1. Колективна безпека.

Поняття «колективна безпека» з'явилося у світовому політичному лексиконі та дипломатичній практиці ще на межі 1920–1930-х років, коли розпочиналися спроби створити механізм запобігання новій світовій війні (в основному на базі Ліги Націй).

Головними елементами колективної безпеки є наявність групи держав, об'єднаних загальною метою (захист себе), та система військово-політичних заходів, спрямованих проти потенціального ворога або агресора. Теоретики та практики виділяють види колективної безпеки, які відрізняються за типами міждержавної коаліції та метою, яку ставлять перед собою учасники колективної безпеки. Це може бути організація держав, які мають подібний суспільно-політичний устрій, загальні цінності та історію (наприклад, НАТО, Варшавський договір, Європейський Союз). Коаліція може виникнути у зв'язку із зовнішньою небезпекою, яка загрожує групі держав, зацікавлених у колективному захисті від спільного ворога.

У цілому колективна безпека фокусує увагу на військово-стратегічних проблемах і не спрямована на вирішення інших аспектів міжнародної безпеки (економічних, суспільних, екологічних проблем). Це обмежує можливості використання цієї моделі в сучасних умовах.

2. Загальна безпека.

Уперше поняття «загальна безпека» з'явилося у доповіді Комісії Пальме 1982 р. і стало популярним у радянський період. Деякі школи глобалістів й досі підтримують цю концепцію. Вона підкреслює багатомірний характер міжнародної безпеки та включає не тільки «жорстку», а й «м'яку» безпеку, а також необхідність урахування законних інтересів невеликої групи держав і усіх членів світового товариства.

Інституційну основу загальної безпеки повинні складати не тільки і не стільки військово-політичні альянси, скільки глобальні організації типу ООН.

Безумовно, загальна концепція є значним кроком уперед порівняно з колективною безпекою, але й вона має низку недоліків:

- розмитість визначення «міжнародна безпека»;
- відсутність пріоритетів;
- технічна непродуманість;
- слабе інституційне підґрунтя та труднощі здійснення практичного будівництва регіональних або глобальних систем міжнародної безпеки.

3. Коопераційна безпека.

Модель, яка стала популярною з середини 1990-х років. Ця модель, на думку її прихильників, поєднує в собі найкращі риси двох попередніх моделей. З одного боку, визнає багатомірний характер міжнародної безпеки, а з другого — встановлює певну ієрархію пріоритетів та спрямовує суб'єктів міжнародної діяльності на вирішення першочергових завдань.

Модель кооперативної безпеки віддає перевагу мирним, політичним засобам вирішення спірних питань. У той же час вона не виключає застосування військової сили (не тільки як останній засіб, а й як інструмент дипло-

матії та миротворчості). Ця модель заохочує співробітництво і контакти між державами, які належать до різних типів суспільного та цивілізаційного устрою, разом з тим може спиратися на існуючу систему військово-політичних союзів під час вирішення конкретних питань, визнає державу як головним суб'єктом міжнародної діяльності, велику увагу приділяє використанню потенціалу міжнародних та транснаціональних організацій.

У той же час розроблення моделі коопераційної безпеки ще далеке від завершення. Нечітко з'ясовано деякі параметри:

- які інститути повинні стати ядром нової системи міжнародної безпеки;
- яка природа сили та кордони її використання в сучасних міжнародних відносинах;
- які перспективи національного суверенітету;
- як складеться подальша доля існуючих військово-політичних альянсів;
- як запобігти відродженню блокової політики.

Виникає небезпека через намагання деяких держав та коаліцій (США, НАТО) інтерпретувати поняття коопераційної безпеки у вигідному для них розумінні та бажанні побудувати не рівноправну, а ієрархічну систему міжнародних відносин.

На початку ХХІ ст. стало зрозумілим, що у сфері міжнародної безпеки почали відбуватися зміни глибинного характеру, а її забезпечення потребує нового стратегічного мислення, нової матеріально-технічної бази, нових військово-політичних інструментів та міжнародної організаційно-правової структури [7].

Сучасний стан міжнародної безпеки частіше за все визначають як «безпеку після закінчення холодної війни». Це тлумачення підкреслює той факт, що існуюча міжнародна безпека розвинена не за тими законами, за якими вона функціонувала у роки «холодної війни», не відповідає на головне запитання: які з'явилися нові закономірності системи міжнародної безпеки, що прийшла на зміну тієї, котра існувала у попередній час? Для розуміння нової якості міжнародної безпеки треба комплексно розглянути генезу сьогоdnішнього стану, вузлові проблеми, сфери збігання та конфлікту інтересів головних акторів.

Один з головних процесів сучасної світової політики та міжнародних відносин — глобалізація. Для неї є характерним якісне підсилення щільності та глибини взаємозалежності в економічній, політичній, ідеологічній та інших сферах світової взаємодії. При цьому «щільність» означає зростаючу кількість, різноманіття та масштаби транскордонних взаємодій, а «глибина» — ступінь, в якому взаємозалежність впливає на внутрішню організацію суспільств та навпаки. Відбуваються «стиснення» світу та визнання його як

єдиного цілого. Суттєво зросла взаємозалежність діючих акторів та функціональних галузей міжнародної безпеки. Глобалізація супроводжується більш широким та енергійним виходом на міжнародну арену недержавних дійових осіб, як конструктивних, так і деструктивних [10].

Іншим важливим новим феноменом є демократизація світу. «Третя хвиля» демократизації, яка розпочалася у середині 1970-х років та стала більш динамічною після закінчення «холодної війни», якісно змінила співвідношення сил між демократією та авторитаризмом.

Цей процес набув нового змісту після падіння тоталітарних режимів у таких країнах, як Ірак, Лівія, Єгипет. Розпочалася громадянська війна у Сирії.

Якщо виходити з того, що буржуазні демократії не воюють або рідко воюють одна з одною, то розширення глобальної зони демократії означає розширення зони миру між тими країнами, які входять в її коло.

Сучасною проблемою є той факт, що демократична співдружність розколота у питанні про допустимість та бажаність експорту демократії шляхом зміни правлячих режимів у авторитарних країнах. Більша частина демократичного співтовариства та транзитні режими вбачають у втручанні у внутрішні справи інших країн порушення одного з головних принципів міжнародного права — свободи вибору того чи іншого політичного режиму. Багато хто вважає насадження демократії ззовні без певних внутрішніх передумов небажаним. Існують обґрунтовані підозри про те, що держави — експортери демократії можуть прикриватися шляхетними намірами та приховувати корисливі інтереси за допомогою розповсюдження різного роду контролю (за можливість виготовлення ядерної зброї, використання хімічної зброї масового ураження та ін.) та впливу як політичного, так й економічного (бажання контролювати ресурси).

Важливим фактором світової політики в останні десятиріччя є науково-технологічний прорив з далекими наслідками в економічній, соціальній, політичній, ідеологічній сферах життєдіяльності людства. Комп'ютеризація та інформаційна революція відкрили шлях для науково-технічної революції у військовій справі. Впровадження нових технологій суттєво змінило характер та можливості звичайної зброї, системи розвідки та керування військовими діями, привело до створення високоточної зброї, розширило можливості військових дій на відстані та ін. Зростає значення якості зброї, яке складно компенсувати її кількістю. Все більшим стає розрив між передовими у технологічному плані країнами та іншим світом. Такий стан справ об'єктивно стимулює відсталі у науково-технологічному відношенні країни або приєднуватися до коаліцій високорозвинених країн або шукати проти-

ваги у сфері «зброї для бідних», якою сьогодні є зброя масового знищення. Крім того, науково-технологічний прорив у об'єднанні з підвищенням свободи комунікаційних обмінів значно полегшує доступ до окремих аспектів «революції у військовій справі» для деструктивних недержавних дійових осіб, а також для транснаціонального об'єднання загроз.

Висновки. Слід відверто сказати, що всі наведені проблеми чітко визначені сучасним життям України, яка не стоїть осторонь від глобальних змін та є безпосереднім актором. Про це свідчать відмова від утримання на території країни ядерної зброї, участь у діяльності провідних міжнародних організацій. Зовнішньополітичним курсом країни є бажання підтримання миру та міжнародної безпеки не тільки в регіоні, а й в усьому світі. Унікальне географічне розташування України дає можливість спрямовувати зусилля на досягнення стабільності, рівноправного політичного, економічного, культурного співробітництва в умовах міжнародної безпеки та довіри.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арбатов А. Г. Стратегическая стабильность после холодной войны / А. Г. Арбатов, В. З. Дворкин, С. К. Ознобышев. – М. : ИМЭО РАН, 2010. – 60 с.
2. Богатуров А. Д. Контрреволюция ценностей и международная безопасность / А. Д. Богатуров // Междунар. процессы. – 2008. – Т. 6, № 2(17). – С. 4–14.
3. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія : підручник / А. Г. Гольцов. – К. : Центр уч. літ., 2012. – 416 с.
4. Грищенко Д. Ю. Теоретические проблемы безопасности государства / Д. Ю. Грищенко. – М. : МГОУ, 2005. – 35 с.
5. Космос: оружие, дипломатия, безопасность / под ред. А. Г. Арбатова, В. З. Дворкина. – М. : Рос. полит. энцикл., 2009. – 175 с.
6. Кулагин В. М. Международная безопасность : учеб. пособие для вузов / В. М. Кулагин. – М. : Аспект Пресс, 2006. – 318 с.
7. Мировая политика и международные отношения : учеб. пособие / под ред. С. А. Ланцова, В. А. Ачкасова. – СПб. : Питер, 2008. – 448 с.
8. Рудич В. М. Політологія : підручник / В. М. Рудич. – К. : Либідь, 2006. – 480 с.
9. Осипов Г. В. Социологический словарь / Г. В. Осипов, Л. Н. Москвичев, О. Е. Чернощек. – М. : Норма, 2008. – 608 с.
10. Стариков Н. В. Геополитика: как это делается / Н. В. Стариков. – СПб. : Питер, 2014. – 368 с.
11. Троицкий М. А. Международная и национальная безопасность: современные концепции и практика / М. А. Троицкий. – М. : МГИМО : Университет, 2006. – 50 с.

ПОДДЕРЖАНИЕ МЕЖДУНАРОДНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ — ГЛОБАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА ЧЕЛОВЕЧЕСТВА

Васильев Г. Ю.

Раскрыты главные аспекты современной международной безопасности с учетом глобальных процессов, которые происходят на мировой арене. Проанализирована сущность понятия «международная безопасность». Сделан вывод о том, что Украина находится в крайне трудном политическом и экономическом положении, на которое влияют наиболее развитые страны и политические объединения. Охарактеризованы наиболее распространенные конкретные модели международной безопасности, которые стали результатом многолетней работы ученых-международников.

Ключевые слова: международная безопасность, геополитика, коллективная безопасность, геостратегический регион, государственная территория.

MAINTENANCE OF INTERNATIONAL SECURITY IS A GLOBAL PROBLEM OF MANKIND

Vasiliev G. J.

The main aspects of modern international security with consideration for global processes that occur on the world stage are revealed. The essence of the notion «international security» is analyzed. It is concluded that Ukraine is in rather difficult political and economical situation which is under influence of the most developed countries and political groups. The characteristics of the most common concrete patterns of international security which have become the result of the long-term work of international scientists are given.

Key words: international security, geopolitics, collective security, geostrategic region, state territory.

УДК 321.7:316.32

І. В. Головка, кандидат політичних наук, асистент

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ ПЕРЕХІДНОГО СУСПІЛЬСТВА: МІЖ ЛІБЕРАЛЬНОЮ ТА НЕЛІБЕРАЛЬНОЮ ДЕМОКРАТІЯМИ

Виокремлено основні базові інститути ліберальної демократії та констатовано, що їх становлення детерміноване основною проблематикою ліберально-демократичного дискурсу. Зазначено, що важливим принципом для формування лібераль-